EL POU de la gallina
Revista manresana d'informació i opinió

Cultura | Jordi Estrada | Actualitzat el 08/11/2021 a les 07:40

Llorenç Capdevila i Matthew Tree reivindiquen Jordi Cussà

En el marc del darrer festival literari Tocats de Lletra, els escriptors Llorenç Capdevila i Matthew Tree van recordar Jordi Cussà al llarg d'una conversa en què van parlar de la seva amistat amb l'escriptor i en van reivindicar l'obra.

Era la primera vegada que aquests dos bons amics i còmplices literaris de l'escriptor berguedà s'asseien junts per compartir les vivències de quan i com el van conèixer i com valoraven la seva obra. I la conversa va anar així.

MT (*Matthew Tree*): Ens devíem conèixer personalment per allà el 2001 o 2002, tot i que abans vaig coincidir-hi en un programa de TV3, *La cosa nostra*, en què deu autors havíem de resumir en un minut la nostra darrera obra publicada. Jo acabava de publicar *Ella ve quan vol* i el Jordi, *Cavalls salvatges*, novel·la de la qual ja havia tingut notícia per un article de l'Empar Moliner a la revista *El Temps.* Durant aquests darrers vint anys hem compartit sopars, presentacions de llibres, estades a casa seva...
LC (*Llorenç Capdevila*): Quan el vaig conèixer res no feia preveure que acabaríem sent amics. Ho dic perquè l'any 2000 tots dos havíem optat al Premi Leandre Colomer i el jurat, contra tot pronòstic, va decantar-se per la meva novel·la, *El color del crepuscle*, de manera que la seva, *La serp*, presentada per l'editorial convocant, va quedar com a finalista. Aquell dia vam tenir una relació més o menys distant. Jo havia sentit parlar de la seva primera novel·la, *Cavalls salvatges*, però no l'havia llegida. Tanmateix, quan vaig llegir-la, i vaig llegir també *La serp*, vaig quedar fascinat. Quin espectacle literari! Les vaig llegir, les vaig devorar, vaig al·lucinar. No va ser fins al cap d'uns quants anys quan l'amic Jaume Huch, el seu editor més fidel, em va demanar fer la presentació a Manresa dels *Contes d'anada i tornada,* per a mi la seva obra més reeixida. Jo diria que aquell dia ens vam fer amics. Arran de la presentació i d'un article que vaig publicar a *Regió7*, ell va veure que jo admirava la seva obra, i el Jordi era molt agraït amb els lectors que el sabien valorar. Des de llavors vam coincidir en moltes presentacions i em va començar a passar originals perquè els llegís abans de presentar-los a l'editorial o en algun premi.

MT: Cada vegada que publicava un llibre nou jo pensava: ara sí, ara sí que la gent veurà com és de bo el Jordi! Però mai, mai no va passar. En una de les últimes presentacions a Barcelona d'*El primer imperi i la reina Lluna*, va reconèixer sentir-se un dels escriptors més infravalorats de la literatura catalana. Era conscient que no havia trobat el públic que mereixia. I vet aquí que, després de mort, s'ha parlat més de Cussà que en tota la seva vida.

LC: Precisament per això agraïa tant l'amistat dels que el valoraven. Vam ser uns quants els que el vam reivindicar en vida. Tu i jo, i no sé si gaires més. Ell es feia amic dels seus lectors fidels. I a mesura que l'anaves coneixent l'anaves descobrint. La imatge que te'n feies d'entrada era la que podies tenir-ne després de llegir *Cavalls salvatges*. Pensaves que era un jonqui que havia escrit un llibre sobre jonquis. Darrere aquell posat desmanegat, que feia comentaris pel broc gros, hi havia una persona intel·ligentíssima, molt llegida, amb un gran coneixement dels clàssics grecs i llatins. I sobretot de Shakespeare, el seu gran referent. Era un treballador incansable, i no ho semblava.

MT: Coneixia l'obra de Shakespeare molt millor que molts anglesos. De jove se n'havia llegit les obres completes amb l'ajuda d'un diccionari. Així és com va absorbir una quantitat fabulosa d'anglès antic, amb moltes frases i locucions. Tenia un domini complet de l'argot i la prosa més fina. Per això va ser també tan bon traductor.

LC: Posseïa una capacitat impressionant de trobar maneres d'explicar coses, amb unes imatges del tot originals i una gran amplitud temàtica.

MT: El domini que tenia dels matisos del català era extraordinari, i també feia el que li donava la gana amb l'idioma. Era capaç de passar del sublim al vulgar, i de l'obscenitat fins a la finesa en una sola frase. També feia invents, com enllaçar paraules en una de sola. Tu has parlat de l'amplitud temàtica de la seva obra i és veritat. Feia novel·la històrica, però no d'una manera convencional. Agafes qualsevol dels seus llibres i, sense veure el seu nom a la portada, dius: això és un llibre del Cussà. Es pot dir de molt pocs autors, això.

LC: Completament d'acord. Tenia un estil propi i amb qualitat. En relació a això que deies de la novel·la històrica, ahistòrica o antihistòrica, per a ell la història era com un joc. Un joc per incloure-hi les seves històries. Documentar-me massa tampoc no és el meu objectiu, deia. Però tampoc no traïa l'època en què ambientava la seva història. Tenia aquella capacitat de resoldre lingüísticament qualsevol situació. Si no saps quins sistemes de mesura utilitzaven a la Xina imperial, ell ho resolia parlant de dies de camí...

MT: Escrivia novel·les històriques no avorrides. La major part, al meu parer, són un pal, perquè estan basades en una mena de premissa falsa. Si agafes les primers pàgines d'*El nom de la rosa*, hi ha la descripció de com funciona un món medieval feta per un personatges medieval, i evidentment un personatge medieval no explicaria mai a un altre personatge medieval com funciona un pou medieval, perquè aquest ho tindria clar. I aquest és el gran problema de les novel·les històriques convencionals. És una trampa en què Jordi Cussà no va caure mai.

LC: Amb tu compartim un esment a *Formentera Lady*, però també compartim petits pròlegs a la novel·la gràfica de *Cavalls salvatges*, on reivindico que el que Cussà buscava en les novel·les és explicar grans veritats. A ell el que li interessava no era ni la història, ni tan sols la realitat. Molts lectors seus sovint es pregunten què hi ha de real i què hi ha de ficció; és a dir, què hi ha d'autobiogràfic, sobretot en relació amb les novel·les on parla dels jonquis.

MT: Ell sempre insistia que les seves novel·les no eren autobiogràfiques.

LC: I la meva tesi és que no importa. Tant és el que pugui haver-hi de real o de ficció. El que importa és el que hi ha de veritat. I en la prosa del Jordi una de les coses que hi detectes és que al darrere d'aquelles històries hi ha la veritat de la naturalesa humana. Tant és que parli de jonquis dels anys setanta com d'un emperador de la Xina imperial de fa 3.000 anys.

MT: Com a lector tens la sensació que els seus llibres t'estan parlant directament a tu, escrigui el que escrigui. A ell no li importaven gens les modes. Sempre feia el que li donava la gana.

LC: Tenia un estil personal, amb unes imatges molt complexes que a mi em semblen molt difícils de trobar, i en canvi estan exposades d'una manera molt natural. I em fascina la seva capacitat per donar veu als personatges femenins. La seva obra fins i tot es podria classificar de feminista, perquè les dones hi tenen una profunditat que no tenen molts dels personatges masculins.

MT: En totes les novel·les hi ha un personatge femení que és clau. Saps que en la ficció dues de les coses més difícils de descriure són el sexe i la violència? I curiosament en els llibres del Jordi les descripcions de sexe i violència sempre hi trobes un contrapunt humorístic que fa que siguin creïbles.

LC: Creïbles i amb un gran respecte per al personatge femení. Hi ha un altre personatge recurrent en la seva obra: el derrotat esperançat. Personatges decadents, però amb un punt d'esperança. Com el pianista alcohòlic de *Clara i les ombres*. Les seves novel·les no són pessimistes, tot i que els seus personatges convidin al pessimisme o acabin malament.

En la resta de la conversa, que s'hauria pogut perllongar durant tota la nit, els intervinents posaven en relleu que els contes de Cussà poden ser llegits com a novel·les i les seves novel·les, com un enfilall de contes. I també que, més enllà del narrador, el novel·lista i l'home de teatre, amb moltes obres encara per publicar, Jordi Cussà és bàsicament un poeta, per a qui l'ús de la llengua és primordial. Citant Milan Kundera, Matthew Tree remarcava que Cussà sabia posar cada paraula al seu lloc, com només saben fer-ho els poetes. Al final de l'acte, Jaume Huch, editor de bona part de l'obra cussiana, reflexionava sobre el contrast inexplicable entre l'alta qualitat dels seus llibres i l'escassa receptivitat del públic i la crítica. Si més no, fins al dia del seu traspàs, a primers de juliol, ja que d'aleshores ençà l'editor va confessar haver venut més llibres que des que va començar a editar-ne l'obra, fa vint anys.

[despiece]**Les muses**

Segons Capdevila, el que possiblement serà la seva obra més ambiciosa és la trilogia formada per *La serp, El ciclop* i *Les muses*. Una mena de novel·la total, en tots els sentits. Hi apareixen tot tipus de personatges i variants novel·lístiques: negra, històrica, psicològica, filosòfica... En conjunt, es tracta d'un gran corpus sobre el coneixement. *Les muses* és la darrera peça d'aquesta trilogia, que arrenca a l'antiga Grècia i s'estén fins als anys setanta, amb Pink Floyd, conformant una mena de novel·la riu, que va fluint d'una època a una altra, on el coneixement i la saviesa narrativa són al darrere de tot.[/despiece]